

توندوتیژی ل نوان د ووت و هاو نیشتمانی ل لای قیبر . ئحماد سو

ل هار ق ناغ کی د رب ینی نا زای تی و خ پ شان دانی نا و نا و ی
هار تو لک یان چ ند تو لک کی ک م لای تی جیا واز دژ ب
خ س پ نی، تا نی و ب مافکردن گ و ر ک ی د س ا تدار تی
بن م ی ک ی کوردستان ب س ر خ ک ی و، گوتار کی چنرا و ب
دیما گ جی ت کی پوخت ل پ نا و خزم تکردن ب ماکیاژکردن و
وای تی د ب د س ا تداران و سایک ل ژیا د س ا تخوازی ک ی
د س ا تداران، د ک و ت گ ل س ر چ ندین ئاستی جیا واز و ب زمان
و گوزارشکردنی جیا واز و. ه ب ت ئ و ج ر گوتار ک ئاشکرای
ل س ر هیچ پ درا و کی فیکری دروست و هیچ بن مای کی ل ژیکی یان
م ژووی بینا ن کرا و و جگ ل پاسا و ه ن نا و ی ئاستن زمان ب
د س ا تدار تی ک، هیچ ئ رگیوم ننت و ئ نجام کی نی و ن و کو
ک مترین گو گ و لای نگر ل ک م لگای ئ م دا ب خ ی ا نا ک ش ت
ب ک و ل ه ند ح ا تدا ه ر ل ج دا ق س ک رانی ئ و ب چوون و
گوتار خ شیان ب وایان پی نی.

ئ و باب ت و ت و رانی ک ئ م ج ر گوتار چ و اش کار ه گری تی
و مای ل س ر و ستان ز رن، ب م ئ و ی ل ر دا من د م و ت
ه ند ک ق س ل بار و ب ک م، م س ل ی توندوتیژی. ل بچو کترین
د رب ینی نا زای تی ک م لای تیان و گشتیان ی ه ر چین کی
ک م لگای ئ م دا، زنجیر ی ک ل گرتن، ئ شک ن ج دان و توندوتیژی
ل لای ن د زگا کانی د س ا تدار تی و ئ نجام درا و دژ ب
هاو نیشتمانیان.

ئ و ی ئ م و کو زانرا و ه میش ل ب ر د مماندا و و و ئ شن بو و
ئ و بو و ک (گوت ب ژانی د زگا حکومی کان، گوت ب ژانی حزب و
کادرانی ل گ گوتاری م دیای د زگا م دیای حزب کان و
نووس رانیان) ل گ د مکردن و یاندا زانیومان ک جگ ل
یزکردنی ک م لک پاسا و نال ژیکی ب توندوتیژی ه م لای ن ک ی
د س ا تدار تی هیچیدیک نا ن، ب م ئ و ی باب تی ئ م
نوسین ی، ه ند ک ل و ان ن ک گویا نووس ر و ئ شنبیری س ر ب خ
یان ئ کادیمیستی ب لای ن و خ یان و کو ناپا ب ند ب
د س ا تدار تی، حزب و سیاس ت کان، ب ک م لگا پشان د د ن. ل

مـسـلـی بـکارهـنـانی توندوتیژییدا تاک کـسـکان و دـزگا
حکومیهـکان دـخـنـ تایـکی تـرازووـو بـکارهـنـانی ئـم جـر
گوزارشانـ “نابـت خـپـشانـران و هـزـچـکـدارـکان پـنا بـنـ بـر
توندوتیژی، گـرـنگـ خـپـشانـران خـیان بـپـارـزن لـ بـکارهـنـانی
توندوتیژی و وـرانکاری لـ بـرامـبـر شوـنـ گشتیهـکان، پـویستـ
خوـندکاران لـ تـک حکومت و هـزـ چـکـدارـکاندا زمانـی زبر و
توندوتیژی بـکارنـهـنـن، توندوتیژی لـلایـن خـپـشانـرانـو
خـزمت بـ ئامانجـکانی خـپـشانـدان ناکات، ناکرت خـپـشانـرانـ
بیـوـت بـ توندوتیژی و خـسـپـاندن داواکاریهـکانی بـ
جـبـجـبـکر، توندوتیژی لـلایـن خـپـشانـرانـو بـ زیانی خـیان
و خـپـشانـدانـکـیان دـشـکـتـو و وایـتی لـدـستـدن، ... هـتـد”
ئـمـجـر گوزارشانـ و دـیان گوزارشـی دیکـی لـوجـر ئـو
پـمانـدـت ئـو یـ دـربـی ئـم جـر بـچـوونـ یان بـدـست
هـزاریـکی قوو و بونیادیـو گـیرـخواردوو لـ تـگـیـشتنـیدا بـ
هـریـک لـ چـمـکـکانی، توندوتیژی، دـسـا تدارتـی، دـزگا
دـوـتـیهـ مـدـرنـکان و تاک کـس و کو هاوونیشتمانی یان بـمـبـست
و ئاگاو خـریـکی خـزمتـکردنـکی زـلیلانـی لـ ئاست
دـسـا تدارتـیهـکـدا کـ مـترین ئاکاری بـرپـرسـیارـتی لـ ئاست
هاوونیشتمانیان و کـمـمـگادا تیادا نـماوـ.

ماکس فیبر “کـمـمـناس و فـیلـسووفی ئـمانـی ۱۸۶۴-۱۹۲۰” لـ
نوسینـکـیدا بـ ناوونیشتمانی “سیاسـت و کو پیشـ
Politics as vocation” بـ گوـری پـرـسـنـدـن کـمـمـایـتیـ مـژووـیهـکی،
دـسـا تدارتـی پـلـندـکات بـ سـ جـر:

دـسـا تدارتـی کاریزمایی “لـ نمونـی دـسـا تدارتـی ئاینی و
دـسـا تدارتـی پائـوانان”

دـسـا تدارتـی ترادیسیـنا “لـ نمونـی دـسـا تدارتـی فیهـدایی
و پاتریارکی”

دـسـا تدارتـی یاسایی یان دـسـا تدارتـی عـقـا نیی-یاسایی “لـ
نمونـی دـوـتی یاسایی مـدـرن و بیرـکراسی”

لـ باسکردنی دـسـا تدارتـی عـقـا نیی-یاسایییدا لـ پـیـوـند بـ
توندوتیژیـو و پـناسـکردنی دـوـتـیدا دـوـتـ: (دـوـت
کـمیونیتیـکی مـریـی کـ لـ مـنـپـلـکردنی هـزبـکارهـنـانی
فیزیکییدا وایـتی بـتـنها بـ خـی دـات.) هـروـها لـ
وـسـفـکردنی سـیـلـژیانـی دـوـتـیدا دـوـتـ: (قـرخـکردنی وایـتی بـ
بـکارهـنـانی هـز، چـمـکـ جـوـهـریـکی یاسای گشتی مـدـرن.) و اتا
دـزگان و یاساکانی دـوـتـ تاک بـکارهـنـری هـزی فیزیکیین.
لـر و لـ دنیای مـدـرنـدا کـ دـوـت و کو پـکـهاتـیک لـ کـمـمـک

دښگا و گورز يک له ياسا نرگانيز کردن، کنتن کردنى سياسيانى کمنگايي و لمنشوو جگ له هيرارکي کردنى دسات قخر کردنى هر جرکى ز بروزنگى دزگايى و ياسايي. ب کورتى له دنيای مدن و هاوچرخدا، دوتت ب دزگان و ياسا کانيو، ووايى بکاره ناني توندوتيزى له تواوى تاک و گروپ کاني کمنگايي دساتنو و ديدخشت خى. واتا ياسا و دزگا دوتتي کان قخرى روايى بکاره ناني هر جر ز بروزنگ و توندوتيزيک بتنها ب خيان دکن.

هبت پش قيدر فیل سووفانى دیکش باسيان له ووايى تى پنا بردن بر توندوتيزى لايين دوتنو کردوو، له نمونى فیل سووفى ئينگليزى "تماس هبز ۱۵۸۸-۱۶۷۹" له پيوئند ب شوشى مريو له وت ب ناوبانگ کيدا ک دت: مرف گورگ ب مرف. باوى واي ب جلا وکردنى شوشى نگران و دندانى مرف، دوتت دبت ب ز بروزنگ بت. بام ئو جر دوتت ک هبز تواو جوداي له دوتو ت عقانني-ياسايي مدننى ک قيدر باسى له دکات. هرروها پشتريش فیل سووفى ئيتاليانى "نيکي ماکیا فیللى ۱۴۶۹ - ۱۵۲۷" باس له جرک له دوتت له سايى ميرک وو دکات ک س ناکا ت وو له هيچ جر ز بروزنگک ب نامانجى کنتن کردنى کمنگايي، هبت له سر تادا ب نامانجى يکشتنوى هموو بش پارچ پارچ کراوى ئيتاليا و يکگرتنيان له چوى دوتو تک يان ئيمپراتريه تى بهزدا و دواتريش پنا بردن ب هر جرکى توندوتيزى لايين مير وو له پناو هشتنوو، کنتن کردن و ب يکگرتووى مانوى ئو دوتو ت يان ئيمپراتريه تى دا ک هندک، تزن کاني ماکیا فیللى "ب نمون له کتب کاني "مير، هونرى گفتوگ و جنگ" دا ب سرتاى زانستى سياست دادنن. هبت ک ماکیا فیللى هر جرکى در و فخر کردن يان ناستگي، هخخندان و چواش کاري و بوى بوون ب مير له ناست هاو نيشتمان يان و کمنگايي ب ووا دزانن ئگړ پويست بوو له هند د خدا، هرروک چن د رخشنى کبت تيژ کاني و بگورگبوونى مير لهگ بکاره ناني هر جر توندوتيزيک ب ووا دادنن ئگړ پويست بوو له هنف د خى دیک دا. بام ئو جر دوتت و ميرى ماکیا فیللى وندى د کشت تواو جوداي له جري دوتو ت مدننى کي قيدر.

ماکس قيدر له پيوئند ب توندوتيزى بدزگاييکراو و ب ياساييکراوى دوتو ت و دژ ب هاو نيشتمان يان، ئو ومان وون و شن پدوتت ک ئوى بى هى و له توانايداى توندوتيز بت و

توندوتیژی بکاربه‌نیت تـنـها دـوـوـتـ و بـس، تاکـ کـسـکان و هاونیشتمانیان نـ بـیان هـیـ و نـ دـتـوانن توندوتیژ بن و توندوتیژی بکاربه‌نن، بـگـوـری قـیـبـر هاونیشتمانیان کـ خـیان دـسـا تدارتـیان قـبـوـکردوو و پـکیان هـناو، دـبـنـ بابـتی کـنـتـکـردن و بـسـردا سـپـاندنی دـسـات لـلـایـن دـسـا تدارتـتیـکـو، هاونیشتمانیان کـ خـیان دـسـا تیان پـکـهـناو و قـبـوـیان کـردوو دـبـنـ ئو بـا بـتی کـ دـسـا تدارتـتیـکـ توندوتیژیان بـسـردا ئـنـجام دـات.

بـ کورتی ئو دـوـوـتـ کـ بـ یاسا و دـزگاکانی پـاکـتیزـی توندوتیژی دـکـات بـسـر هاونیشتمانیاندا. ئو هاونیشتمانیان کـ بیانـوت و نـیانـوت، تاکـ بن یان کـ، ناتوانن توندوتیژی پـاکـتیزـ بکـن. دـوـوت هـر خـی لـ هـر دـخـکدا، لـ ئارامیدا بـت یان نـارامیی، توندوتیژ بـرامـبـر هاونیشتمانیان، ئو هاونیشتمانیان لـ هـر دـخـکدا بـت، ئارامیی بـت یان نـارامیی، ناتوانن توندوتیژ بن. تـنـها لـ ساتی داـمانی دـوـوت و هـر سـهـنـانی تـواوـتی دـزگاکانیدا لـو دـکـوت بتوانـت توندوتیژ بـت و توندوتیژی پـاکـتیزـ بکات.